

Vake Poes; of hoe God verdween

LISABOA HOUBRECHTS
/ LAGESTE

Spiritualiteit:
helende kracht of
conservatieve
reflex?

Johan Thielemans

Gezien op 01 februari 2023
Opera Gent

Met 'Vake Poes, of hoe God verdween' schreef en regisseerde Lisaboa Houbrechts een obsessieve, nare droom. Kinderverkrachting in de kerk staat daarbij centraal. De verleidingen van het nazisme steken ook hun lelijke kop op. Toch draait het stuk uit op een pleidooi voor geloof en spiritualiteit, met de Johannespassie van J.S. Bach als ruggensteun.

06 FEBRUARI 2023

Vake Poes (Stefaan Degand) werd als misdienaar het slachtoffer van een verkrachting. Sindsdien koestert hij een wrok tegen de Kerk. Tijdens de oorlog wordt hij zo een gemakkelijke prooi voor de propaganda van het goddeloze nazisme. Het fascistisch wereldbeeld dat hij ontwikkelt uit zich in het feit dat hij uitsluitend raszuivere katten kweekt. Bastaards weert hij zorgvuldig.

De bullebak die Vake Poes in de interpretatie van Stefaan Degand werd maakte zo tweemaal de verkeerde keuze. Jaren later pas lijkt hij tot inzicht te komen. Die ommekeer drijft bij Houbrechts op koralen en enkele aria's uit de Johannespassie. Zowel 'echte zangers' als acteurs (Stefaan Degand, Elisa Soster, Zofia Hannah, Philippe Thuriot, Alberto Martinez en Boule Mpanya) vertolken het werk. Het moet deze omslag een bredere betekenis geven. Helaas verliest Degand zich daarbij alweer te vaak in 'Poweracting'.

Na de oorlog huwde Vake Poes met Maria (Elsie De Brauw), van dan af Moeke Poes. Zij is diepgelovig, op het kwezelachtige af. Dat leidt tot conflicten met Vake Poes. Hij keert zich tegen Jezus, omdat die het kwaad in de wereld niet beëindigt, ook al is hij de zoon van God. Met enkele medestanders nagelt hij een Jezusbeeld (een pop van Filip Peeters) aan de wand om het te vernietigen. Bij Bach horen we net dan 'Jezus moet sterven'.

Moeke Poes heeft niets dan afkeuring voor deze heiligschennende beeldenstorm. In een lange preek betoogt ze dat Jezus' dood noodzakelijk was om hem uit de doden te kunnen laten opstaan. Die kromme logica is de essentie van wat gelovigen elke zondag in de misviering te horen krijgen, maar de ironie

hiervan ontgaat Lisaboa Houbrechts blijkbaar totaal, want Maria debiteert het sermoen in uiterste ernst.

God heeft nochtans weinig medelijden met Moeke Poes. Ze krijgt borstkanker (met bloedende tepels als beeld van een lijdende vrouw). Toch wankelt haar geloof niet, zelfs niet als de tegenslagen zich opstapelen. Haar broer (Pieter Ampe) keert bijvoorbeeld geestelijk gestoord uit een werkkamp terug. Hij tracht zijn neef te verkrachten. Als Moeke Poes daar achter komt, is ze witheet van woede. 'Spring van het dak', roept ze hem toe, al verbiedt het geloof zelfmoord. Haar broer geeft daar geen gevolg aan, en even later ontfermt Moeke Poes zich over de dompelaar. Een voorbeeld van 'caritas'?

Een laatste belangrijke scène speelt zich af tussen Vake Poes en zijn 'kleindochter aller kleindochters' (Eddie May Dupont). Het is een klassieke verleidingsscène, met een verrassende afloop. Als Vake Poes zijn zin heeft gekregen, veert hij recht en slaakt hij een dierlijke kreet (het is Degand toevertrouwd). Wat dit gebrul betekent is een andere vraag. Drukt het de triomf van de man als beest uit, of komt Vake Poes hier net tot schuldinzicht? Een hedendaagse feministe zal eerder opteren voor de 'Beest'-versie, denk ik.

De voorstelling eindigt op een vreemde manier. Heel de tijd zagen we Boule Mpanya aan het zingen als evangelist, maar ook intrigerend dansen. Terwijl hij over het toneel wervelt tekent hij met zijn kronkelende armen en handen ingewikkelde patronen. Zijn lichaamsbeleving is duidelijk die van een andere cultuur dan de Westerse. Is zijn dans een bezwering, of een alternatieve vorm van religieuze beleving? Behoort hij tot een charismatische beweging? In alle eerlijkheid, ik weet het niet. Alleen ontfermt hij zich in de laatste scène over het meisje en leert haar zijn gebaren aan. Je ziet iets wat lijkt op een inwijding in een Afrikaans ritueel.

Het gaat over kinderverkrachting en geloof, zoveel is duidelijk.

Hoe dit een antwoord biedt op de eerdere conflicten en trauma's is echter ongewis. De vraag gaat echter wel naar het hart van de voorstelling. Allerhande thema's, acties, en anekdotes zijn er te over, maar een duidelijk plan mis je node. Het gaat over kinderverkrachting en over geloof, zoveel is duidelijk, maar wat Houbrechts daarover kwijt wil blijft warrig. Ze mist greep op haar stof. De verhaalkracht van wat je ziet is ronduit zwak. Mocht ze maar inzien dat schrijven niet haar sterkte is.

Want naast de schrijfster is er ook de theatermaker Lisaboa Houbrechts. Die overtuigt wel. Ze kan de grote ruimte van de Gentse Opera aan met haar indrukwekkende beelden. Toch excelleert ze vooral in scènes waarin de vier kinderen een belangrijke rol spelen. Ze zijn allemaal even overtuigend en juist. De punker Jules Dorné is bijvoorbeeld erg raak geschetst. In de omgang met acteurs schuilt dan ook het talent van Houbrechts.

De muzikale dimensie van het werk is nu eens wel, dan weer niet geslaagd. De Johannespassie wordt live gezongen, maar het orkest speelt doorgaans op band. Het levert een pakkend moment op als Stefaan Degand zacht en kwetsbaar het koraal 'Wer hat dich so geslagen' zingt. Soms neemt accordeonist Philippe Thuriot de rol van het orkest live waar. Hoewel hij meerdere keren boeiende theatrale bewerkingen bracht van de muziek van Bach is zijn bijdrage hier wat twijfelachtig. In andere opvoeringen nam hij op een meer aanwezige manier

deel aan de actie.

'Vake Poes' eindigt met een boodschap: het stuk zingt de lof van 'spiritualiteit' als alternatief voor het gangbare geloof. Houbrechts heit die boodschap erin. Als toeschouwer dwingt dat je tot een eigen standpunt. Wat mij betreft: de lof op spiritualiteit is conservatief. Het is een manier om zo slim om te gaan met de godsdienst dat, ondanks alle kritiek, de mythische dimensie gespaard blijft. Het doet mij denken aan discussies uit de jaren vijftig, toen pakweg Paul Claudel een moderne vitaliteit aan het katholicisme wilde geven. Het kon een seculaire visie op de maatschappij en het leven niet stoppen.

De kinderverkrachtingen en de verkrampte reactie van de kerk daarop tonen aan dat de Kerk haar luister verloor. De jeugd verlangt weer naar spiritualiteit, zegt Houbrechts. In interviews verwijst ze onder meer naar India. In dat land zag ik vooral dat religie, met zijn rituelen, tot een vorm van waanzin kan leiden en een land in schandalige sociale toestanden gevangen houdt. Rituelen bieden daar geen antwoord op. Is de inhoud van deze voorstelling een nostalgisch verlangen naar een verleden, of staan we voor een voorbeeld van de eeuwige terugkeer?